

Op stap langs de Jutse Plassen

Ruimte
voor
water en
natuur

**Provincie
Antwerpen**

DIENST INTEGRAAL WATERBELEID
Departement Leefmilieu
Desguinlei 100, 2018 Antwerpen
diw@provincieantwerpen.be

Jutse Plassen door jouw ogen

Samen met je leerkracht of een gids van de provincie Antwerpen gaan jullie op pad. Je ontdekt heel wat bezienswaardigheden die met het blote oog niet te zien zijn. Zie je de torenvalkbak hangen? Of herken je de watervogels die in de plassen huizen? En wist je dat je over-overgrootouders misschien hand in hand langs hetzelfde bos gewandeld hebben? Maar bovenop deze wonderlijke wandeling leer je ook waarom de provincie deze plassen heeft aangelegd. Want anders dan de meeste bewoners van deze plassen, hebben mensen toch liever een nest zonder natte voeten.

1. Ecoduiker

Dankzij een extra looppad in de koker onder de Putsesteenweg kunnen kleinere diersoorten de weg veilig en gemakkelijk kruisen.

2. Uitstroom en overlooptdijk

Als het overstromingsgebied volgelopen is, kan het water via een overlooptdijk terug in de Itterbeek lopen. Met de extra uitstroomconstructie hebben we meer controle op het leeglopen.

3. Watervogels

Een meerkoet is zwart met een witte bles en snavel. De waterhoen is kleiner, heeft een rode bles en snavel en een witte onderstaart. Buiten het broedseizoen zie je wintertalingen; de kleinste Europese eenden. Ze hebben een bruine kop met groene oogstreep. Ze komen veel voor in groep en roepen een hoog krik-krik. De ijsvogel is een heel snelle vlieger. Hij is exotisch blauw en oranje. Als er sneeuw en ijs is, is de ijsvogel makkelijk te herkennen. Daaraan dankt hij zijn naam. Een ijsvogel houdt echter niet van ijs, zo kan hij immers niet vissen.

4. Knijpopening

De knijpopening zorgt ervoor dat er maar een beperkte hoeveelheid water kan verder stromen door de Itterbeek. Als er door teveel regen meer water door de beek stroomt dan de knijpopening kan verwerken, zal het overschot aan water naar het overstromingsgebied lopen.

5. Aangeplante bomen

De grijze stam en takken van de es vallen op, de bladknoppen zijn zwart en dik. De tweeslachtige bloemen zien eruit als bosjes van paarse meeldraden. De vruchten zijn lang, plat en kaal; de bladeren donkergroen en veervormig. Het hout van de es wordt gebruikt voor gereedschapsstelen en laddersporten. Als natuurlijke omheining van het gebied heeft men meidoornhagen geplant. In een dichte meidoornhaag kunnen zangvogels voedsel zoeken en broeden. Ook knotwilgen tref je aan. Deze moeten om de 5 tot 7 jaar worden geknot. In gaten in de stam kunnen mezen broeden; ook eenden en steenuilen vinden er een nest. Onderaan de stam kunnen muizen en bunzingen een woonplaats vinden. De stekken van de knotwilg worden gebruikt voor klompen, gevlochten manden, afscheidingen, palen en zo meer.

6. Bos

Op kaarten van de 18de eeuw stond er op deze plek al een bos. Het zijn bomen die in de winter onder water kunnen staan, en in de zomer kunnen droogvallen. In de strijd om het licht werden de inheemse essen en olmen door aangeplante populieren benadeeld. Daarom zijn al heel wat populieren verwijderd zodat het bos zich terug kan ontwikkelen als een biologisch zeer waardevol bos. Bij een goed hakhoutbeheer zullen talrijke paddenstoelen voorkomen naast de rijke voorjaarsflora.

7. Voorjaarsflora

De aanwezigheid van bosanemonen en sleutelbloemen wijzen er op dat het bos een heel oud bos is. Bosanemonen kunnen soms met duizenden tegelijk bloeien. Bij voorkeur heel vroeg in de lente als er nog geen bladeren aan de bomen staan en dus voldoende licht op de bodem valt. Ook muskuskruid en sneeuwkllokjes zijn voorjaarsbloeiers.

8. Torenvalkbak

In een eik tegen de waterkant hangt een torenvalkbak. De torenvalk broedt vaak in een half open bak. De bak moet minstens 4 meter boven de grond hangen zodat de torenvalk een open uitzicht krijgt.

9. Steenuilennestkast

Ter hoogte van één van de oude knotwilgen hangt een speciale constructie: een steenuilennestkast. Zo'n nestkast bestaat uit 2 compartimenten: er is een tussenschot omdat de steenuil in het pikdonker moet kunnen broeden. De steenuil is een hollenbroeder: hij broedt zowel in boomholtes als in donkere hoekjes van schuurtjes en gebouwen.

10. Oeverwaluwand

De oeverwaluw is een bedreigde soort. Vroeger kon hij gemakkelijk broeden in oevers van kanalen en rivieren. Door de versteviging (en betonnering) van dijken is deze vogel verplicht om andere oorden op te zoeken. Op de Jutse Plassen legden we speciaal een eiland met steile oevers aan om oeverwaluwen en ijsvogels een nestplaats te geven.

Meer leren over natuur, milieu en duurzame ontwikkeling? Op www.provincieantwerpen.be ontdek je het schoolaanbod van het PIME en MOS.

Jutse Plassen Uitweg voor een overstromende Itterbeek

Fietsers en voetgangers betreden het gebied best aan de Putsesteenweg 28 te Lier. Aan de hoofdingang aan de Lierbaan 317 te Putte is een parkeerplaats aangelegd.

Overstromingen in Antwerpen

Als water boven de oevers stijgt en over land zijn toevlucht zoekt, spreken we van een overstroming. De grootste oorzaak in onze regio is een zware regenval gedurende een langere periode. Door intensieve bebouwing en verharde oppervlaktes kan het hemel- en oppervlaktewater niet infiltreren in de bodem. De waterlopen kunnen het extra watervolume niet aan. In de provincie Antwerpen verwachten we als gevolg van de klimaatsverandering en bijkomende bebouwing steeds meer wateroverlast. Gelukkig zijn er oplossingen.

Nattigheid in Koningshooikt

De Itterbeek ontspringt te Beerzel, een deelgemeente van Putte. Hier bevindt zich ook het hoogste punt van de provincie Antwerpen, de Beerzelberg (51,60 m). In het valleigebied ligt Koningshooikt op slechts een hoogte van 10 m! Dit hoogteverschil van maar liefst 40 m zorgt ervoor dat de Itterbeek bij hevige neerslag grote debieten te verwerken krijgt omdat het water versneld naar beneden afstroomt. Op de kaart zijn de risicozones van vroeger in het blauw gemarkeerd. Ook heel wat woonwijken palmden een groot stuk in van de vallei van de Itterbeek. De langdurige hevige neerslag die in september 1998 straten en huizen deed onderlopen in onze provincie, (waaronder Koningshooikt en Duffel), was de druppel die letterlijk de emmer deed overlopen en doortastende maatregelen vereiste.

Ruimte voor water via de Jutse Plassen

Een eerste maatregel om zo'n ramp te voorkomen, was de plaatsing van voorlopige pompinstallaties; later vervangen door twee definitieve pompen die elk 1400 liter water per seconde kunnen verpompen. Een grondige studie toonde de noodzaak

aan van een bijkomend overstromingsgebied langsheen de Itterbeek. De provincie ging op zoek naar ruimte voor het water, en kocht gronden om er een overstromingsgebied van te maken. Met de steun van Europa werd het nieuwe overstromingsgebied in 2006 een waterdicht feit.

Met zijn 11,3 hectare kan het gebied 100.000 kubieke meter water opvangen. Twee watergangen zorgen ervoor dat water in en uit het gebied kan lopen. Bijkomende uitstroombouwwerken en een pompput voor de brandweer zorgen ervoor dat we meer controle hebben op het leeglopen van het gebied, als dit nodig is. Er bevindt zich een bos van 2,7 hectare dat bij grote stormen ook onder water loopt. Tienduizend kubieke meter grond is gebruikt voor de aanleg van dijken rondom het gebied.

Kansen voor natuur

Naast waterberging krijgt de natuur aandacht. Natuurpunt beheert het gebied. Het is een aantrekkelijke plaats voor amfibieën, insecten en vooral watervogels, zoals reigers, steltlopers, eenden, ganzen en heel specifieke soorten zoals ijsvogel en oeverzwaluw. Deze laatste kunnen veilig nestelen in een daarvoor geconstrueerde steile oeverwand. Ook knotwilgen, wilgen en meidoornhagen verfraaien de omgeving. Het bos vereiste een specifieke aanpak zodat het terug kon evolueren naar het oorspronkelijke Essen-lepenbos. In het voorjaar kan je al genieten van duizenden bosanemonen. En wie goed zoekt, vindt vast een gulden boterbloem.

Bosanemoon

Meer weten?
Dienst Integraal Waterbeleid
03 240 64 61
diw@provincieantwerpen.be